Na počátku

Původ materiálu
Jonatan Hudec
Pořadí v lekci
5

Téma

Báseň o počátku světa nevypráví o tom, jak svět vznikl, ale k čemu vznikl. Všechno s čím se v životě ve světě kolem nás potkáváme, v nás může vzbuzovat velký údiv a také vděčnost za celé stvoření.

Cíle

- Děti zkusí pochopit, že svět, ve kterém žijeme, je dobrý. Máme za co být vděční.
- Starší děti dojdou k tomu, že báseň o stvoření nejsou fakta, ale verše, podobenství, které slouží k učení, jak se zkoušet dívat na svět s vděčností, navzdory všemu špatnému, s čím se v něm setkáváme.

Pro učitele

Poznámky k příběhu

(Komentáře k prvním kapitolám knihy Genesis jsou na celé knihy, proto je zde uvedeno vše jen ve zkratce.)

- Na počátku — berešit, též hebrejský název knihy Genesis. První slovo celé Bible.
- Stvořil: U tohoto slova v hebrejštině je podmětem vždy Bůh, je původcem stvořených věcí, je na jejich počátku, k něčemu tady jsou. Zároveň to má něco společného s požehnáním. Např. povolání a požehnání Abrahama je jakési pokračování stvoření.
- Nebe a země: Jsou jevištěm, kde se budou odehrávat dějiny Boha a lidí. Značí celý vesmír, prostor viditelný i neviditelný, prostor, kterému bude dán řád.
- Pusto, prázdno, tma nad propastnou tůní: To jsou výrazy pro nicotu, prostor bez života, přeneseně i hořkost, prázdnota života beze smyslu.
- Duch Boží: Možno přeložit jako velký vítr, pak by rozšiřoval ten chaos o další negativní nádech onoho stavu před tvořením. Pokud zůstaneme u vznášení Ducha Božího, může znamenat Boží bdění a ochranu, vznášení se nad tím vším chaotickým, beztvarým

a beznadějným, jako orel dohlížející na svá mláďata v letu.

- I řekl Bůh: Mluvit a činit, slovo a věc, to je pro Izraelce totéž. I lidská slova mají moc ovlivňovat skutečnost.
- 1.–6. den: *první den* — Buď světlo — nejde o světlo slunce a měsíce, to bude stvořeno až čtvrtého dne. Světlo znázorňuje Boží přítomnost ve světě. Světlo do temných dní. Dobro uprostřed té pusté a prázdné země. Světlo je dobré, splňuje, co se od něj čeká, má svítit. Oddělil světlo a tmu, tj. stvoření času, dne a noci. *Druhý den:* stvoření prostoru — tehdejší představa prý byla — země, jako rovná plocha, pod tím podsvětí, nad tím nebe (obloha), klenba spočívající na sloupech a všechno obklopoval praoceán. Klenbou vznikl prostor. *Třetí den:* oddělení vody a pevné půdy, moře a souš. Souš ovšem bude dobrá, teprve když se zazelená rozmanitými druhy bylin a stromů… *Čtvrtý den:* světla na nebeské klenbě jsou jakýmisi lampičkami, které mají vládnout ve dne i v noci, slouží k počítání časů, dnů a let, oproti ostatním národům v nich Izrael nevidí žádné božstvo. *Pátý den:* rozmanité druhy zvířat ve vodě i ve vzduchu. Ty navíc dostávají požehnání, které je tady spojeno s plozením potomků. *Šestý den:* zemská zvěř a pak ve stejný den, konečně přichází vrchol stvoření — člověk.
- Obraz Boží: Pro okolní národy to byl pouze král, který zobrazoval, nebo byl jakýmsi ztělesněním, reprezentantem Božím na zemi. V tom je asi nejsilnější moment židovské teologie, že v téhle básni se toto pojetí boří, rozšiřuje na každého, demokratizuje. Obrazem Božím je každý člověk. Být jím je zároveň úkol člověka.
- Jako muže a ženu — ploďte a množte se a panujte — Bůh člověka oslovil a svěřil mu úkol panovat nad vším, co se na zemi hýbe. Člověk je Bohu odpovědný za svou správu země, za to, jak dobře o svěřené pečuje. Má i plodit, tedy nejen rozmnožovat se, ale být plodný, rozvíjet se, vymýšlet nové věci, být kreativní. Jako muže a ženu, tedy lidé se od sebe nějak odlišují, ale zároveň jsou stvořeni k partnerství. Potřebují mít protějšek a oporu, nebýt sami.
- Byliny za pokrm: Bůh zabezpečuje člověku potravu. To je také revoluční myšlenka oproti mezopotamskému pohledu, kde člověk naopak zajišťoval potravu bohům. Zákaz jíst maso se tu ovšem neobjevuje. Prozatím se sice předpokládá vegetariánství, ale například už v Gn 9,3 je výslovně konzumace masa dovolena. A zřejmě už i předtím se jaksi předpokládá, že se maso jedlo — vláda nad zvířaty, kožené suknice při vyhnání z ráje, Ábel pastevcem…
- *Sedmý den:* Šabat, den odpočinku. Člověk nežije proto, aby pracoval, ale pracuje, aby žil. Má umět přestat, nebo — byť jen dočasně — ukončit práci. Což je také jeden z významů slovesa Šabat.

K tématu období díkčinění za úrodu: Nejzřetelnější je motiv vděčnosti za stvoření. Je nám darováno, máme ho tu k dispozici a k užitku, máme za něj odpovědnost, starost o něj. Přináší

nám dobré plody, jsme z něj živi. Druhý taktéž silný motiv je odpočinek. Žně: to je také mnoho práce takřka bez zastavení. Je důležité si uvědomit, že jsou i jiné věci než práce, že je potřeba někdy přestat. To bude ovšem tématem příští lekce.

Úskalí

Úskalí kreacionistické teorie nemusím zmiňovat. Snadno se mu dá vyhnout tak, že první zprávu o stvoření nazveme písní, básní, podobenstvím o tom, k čemu svět vznikl.

Obraz Boží: neznamená, že je člověk Bohu fyzicky podobný, nebo naopak, že je Bůh podobný člověku. Ač Bible ve svém mluvení o Bohu používá často výrazy lidské (otec, matka, král, pastýř, mluví, slyší…), či části těla (ruka, dlaň, rameno, tvář, oko…) ukazuje tím pouze na určité momenty z naší skutečnosti. Jinak se o něm totiž hovořit nedá, neznáme ten jeho jiný svět, ze kterého bychom mohli jiné příměry brát.

Muž a žena: jsou obrazem Božím mimo jiné právě pro ten láskyplný vztah, který mezi nimi bývá k vidění. Stejně je takový vztah, který zrcadlí Boha, vidět v přátelství, i v lásce dvou lidí stejného pohlaví, v rodičovské lásce, atd. Děti si nesmí odnést, že jiná než heterosexuální varianta mezilidských vztahů je zvrácená či defektní.

Odkazy

Genezis, komentár k Starému zákonu. Kolektiv autorů, Dobrá kniha Trnava, 2008.

Linden, Nico ter: *Povídá se…: podle Marka a podle Matouše.* Benešov: Eman, 2009.

Vries, Tinie de: *Hrajeme si v Boží zahradě.* Heršpice: Eman, 1998.

Kadlecová, Martina: Stvořitele nebe i země.

Kitta, Michal: Stvoření světa a člověka.

Aktivity, tvoření

Další tipy na aktivity jsou v knize „Tím vše začíná“, str. 14: a) vystříhejte z časopisů obrázky stromů, květin, zvířat, lidí a nalepte na arch papíru; b) *(nebo)* na ven: nasbírejte kamínky, větvičky, listy, mech, rostlinky, atd., v míse nebo pekáči s hlínou s dětmi vytvořte krásnou zemi.

Pro děti

Pro mladší děti

Vytiskněte si na celou stránku hebrejské písmeno bet (ב). Ukazujte ho dětem, různě s ním otáčejte a ptejte se, co by to mohlo být. Bet vypadá jako co? (děti někdy přijdou i na šneka, což je nejlepší) Šnek má domeček. Bet znamená v jazyce, ve kterém byl starý zákon napsaný, dům. Svět, tahle planeta, má být domečkem pro člověka.

To dnešní vyprávění nechce povídat o tom, jak svět vznikl, ale k čemu vznikl, k čemu je dobrý. Je to taková básnička na úvod, která vypráví příběh o tom, jak Bůh stvořil zemi.

Pokračujte s dětmi, ať zkusí přijít na to, k čemu jsou jednotlivé části stvořené dobré. K čemu je světlo — abychom viděli… A tma? Ve tmě spíme, odpočíváme… Když vstaneme, je zase světlo. Když se pak podíváme ven, díváme se nahoru na nebe a na zem. Nebe a země, to je místo, kde se začíná odehrávat příběh každého člověka, kde se odehrává náš každý den.

A co třeba slunce, měsíc, hvězdy, k čemu jsou… aby svítily a hřály. Měsíc — příliv. Hvězdy, ukazují směr. Moře, a voda vůbec, k čemu je? Suchá země, pevnina: k čemu je? Dává byliny, stromy, ty jsou dobré i pro nás, obilí, ovoce…. Máme, co jíst.

Pak se v té písničce zpívá, že Bůh stvořil taky ryby a ptáky, divokou zvěř, dobytek a ještěry a hady. Jaké zvíře máte nejradši?

Nakonec prý Bůh stvořil člověka. Tam se to zastavilo. K čemu jsou lidé kolem nás? Máma, táta, kamarádi… abychom nebyli sami, abychom si mohli povídat… Mít někoho k sobě je taky dobré.

Člověku pak Bůh v té básni říká, ať panuje nad zemí a zvěří, ale taky ať je obrazem Božím, tj. Bůh dal člověku úkol, ať dobře pečuje o zemi a zvířata. A když to bude dělat, bude se mít dobře, bude jako v tom domečku.

Sedmý den, to je den odpočinutí. Znamená to nedělat pořád něco, ale taky si umět odpočinout, dopřát odpočinku i druhým. Dnes je k tomu vlastně určený den (neděle, to se nic nedělá, nebo jen trochu).

Ta báseň ze začátku Bible nás skutečně upomíná na spoustu věcí, za které bychom měli být vděční.

Dál s dětmi můžete zkusit vyrobit dle návodu závěsnou ozdobu (předtištěný list, pastelky, nůžky, provázek, špejle nebo jiný tyčkovitý materiál) nebo kostku, při které si zopakují části stvoření, nebo použijte další z výše uvedených aktivit.

Je možné se také rozhodnout pro jednotící prvek uvedený v kapitole přesah.

Pro starší děti

Použijte jako pro mladší písmeno bet (ב). Nechte děti povídat o tom, co by to mohlo být, co jim to připomíná. Když přijdou na to, že jde o písmeno, ukažte jim hebrejskou bibli (tu si půjčíte od faráře, nebo ho poproste o vytisknutí alespoň první stránky). Hebrejština se čte od shora dolů jako čeština, ale opačným směrem, zprava doleva, první stránka je podle našeho způsobu vzadu. Rabíni, to jsou židovští učitelé, znalci Písma, ti říkají, že to není náhoda, když Bible začíná tímhle písmenem. Ono totiž bet, znamená také dům. Znovu ukažte bet, teď ve správné poloze. Tohle písmeno nám ukazuje i to, o čem si máme dnes povídat. Totiž o stvoření světa, k čemu byl náš svět stvořen. Má být takovým domem pro člověka. (Ukazujte na písmenu dům.) Dává mu ochranu nad hlavou, oporu v zádech (zprava doleva), půdu pod nohama, a výhled dopředu, do budoucnosti. Svět je dobré místo k bydlení.

S dětmi čtěte text o stvoření. *(K tomu mohou zkusit samy svět namalovat, jak ho popisuje Bible, ať popustí uzdu fantazii. Vyprávějte jim o tehdejší představě světa. Země jako rovná plocha, atd., viz druhý den.)*

Všimli jste si, že v textu je psáno, že všechno, co Bůh učinil, je hodnoceno jako dobré? Veškeré stvořitelské dílo je dokonce velmi dobré. Když se ale podíváme na svět kolem sebe, můžeme to také tak říct? Je dnes všechno dobré?

V tomhle ročním období se ve sborech slaví svátek díkčinění za úrodu. Lidé děkují, že mají co jíst, že se mají dobře. Ale třeba zemědělci — s těmi úroda nejvíc souvisí — ti se při své práci často i dost natrápí. Když je sucho, nebo když moc prší, když přijdou na úrodu škůdci nebo plísně. Je takové stvoření dobré?

Nebo když se podíváte na světové problémy hladu, nebo na válečné konflikty. (Ať děti zkusí přijít na další věci, které nejsou dobré. Nemoci, hlad kvůli neúrodné zemi, sucho, povodně, chudoba, hádky, útlak, nesvoboda… Možno psát na papír, tabuli…) Můžeme říct, že jsou tyhle věci také dobré? Jen těžko.

Na svět je možné se dívat různými pohledy. Izrael věří, že pro Boha to všechno stvořené nějak dobré rozhodně bylo. Leccos jsme si pokazili a kazíme my lidé sami, ale přes to všechno zlé, je možné se pořád dívat očima stvořitele. V téhle úvodní básni o počátku, jde totiž o záměr. O to, k čemu tu svět okolo nás je, nebo spíš k čemu může a má být. Někdo může vidět všude kolem jen zkázu a špatné věci, ale takový pohled jen otravuje život. Lepší je dívat se jinak, spoléhat na to, že svět může být dobrý. A také pro to něco zkusit dělat. Dobře o něj pečovat. Takový byl i úkol pro člověka. O to se snaží nejen ekologové, kteří zachraňují životní prostředí, ale i další lidé.

(Přejděte k napsaným nedobrým věcem.) Proti nemocem tu máme… doktory. Proti hladu… třeba potravinové banky, mezinárodní potravinová pomoc; proti chudobě… charitativní organizace. Proti válkám… mírové vyjednavače, rozumnější politiky. Atd.

Na svět se dá dívat i očima nadějnýma, očima vděčnosti. Děkovat za to, že může být dobrý. Lidem se při takovém pohledu lépe žije.

Dál podle času použijte jednu z výše uvedených aktivit.

Přesah

Možno vést další rozhovory na:

- Ekologická témata — péče o stvoření, zadat dětem úkol do příště udělat něco pro životní prostředí.
- Téma vegetariánství, je někdy třeba jíst maso?
- Téma zlého ve světě, jak se proti tomu dá bojovat? Děti samy mohou zorganizovat nějakou charitativní sbírku: na kozu, slepici pro Afriku, na jinou diakonii, na kterou by už stačily, třeba trvající až do února (kdy přijde diakonie jako téma období).

Návrh na jednotící prvek pro celé období díkčinění od M. Sedláčkové: Akce I. (možné na celý blok, na všechny říjnové neděle) — vděčný košík nebo strom vděčnosti… Pro nedělku i pro bohoslužby. Účastníci bohoslužeb díkčinění píší na papírové obrysy ovoce to, za co jsou vděční, za co děkují Bohu, připichuje se na nástěnku/velký karton, kde je obrys košíku, eventuálně obrysy listů (květů, plodů), ty se věší pomocí provázků či háčků na vánoční ozdoby, nebo se napichují na větvičky na „strom“ (větve svázané ve velké váze/sklenici, nebo velká větev upevněná ve stojanu na vánoční strom, atd.). Pokud by to třeba bylo na celé „období“, pak je možno každou neděli zaměřit pozornost vděčnosti a díků na nějakou oblast — stvoření (příroda), za spásu/za Ježíše, zabezpečení života — všechno dobré, co máme v životě, za vztahy, za jídlo, atd. — to je ještě potřeba promyslet vzhledem k textům. Mohly by se podle toho lišit i ty papírové obrysy. Záleží i na faráři nebo na učitelích NŠ, jak se dohodnou. (Pokud bychom chtěli zapojit shromáždění, např. při bohoslužbách díkčinění — je potřeba mít hodně tužek a papírů, příp. využít děti jako pomocníky — lidé spíš něco napíšou, když nebudou muset vstát z lavice, atd.)

Další tip: Akce II. — vyfoťte každé dítě v nedělce s papírem (hodila by se třeba i malá tabulka, na kterou se dá psát křídou), kam děti napíšou, za co jsou letos vděčné. Možno použít i pro celý sbor, rodinné bohoslužby atd., byl by to hezký portrét sboru, když by se odhlédlo pro tentokrát od starostí a položil se důraz na vděčnost. Představte si tu krásnou nástěnku nebo webovou stránku.

Liturgie

Písně

Bůh je naše radost (Svítá 22); *Díky* (Svítá 45); *Díky za večer* (Svítá 46); *Laudato sii* (Svítá 172); *Pane, slyš náš hlas* (Svítá 248); *Závěr* (Svítá 484); *Proč svítí sluníčko* (BTS 12); *Krásná je modrá obloha* (EZ 178)

Biblický text k zapamatování

Bůh viděl, že všechno, co učinil, je velmi dobré. (Gn 1,31)

Modlitba

Pane Bože, náš stvořiteli, děkujeme za svět, ve kterém žijeme, za lidi okolo nás, za všechno, co nám pomáhá, abychom se mohli cítit dobře, jako doma. Amen.

Kam dále
Kadlecová, Martina: Stvořitele nebe i země.
Kitta, Michal: Stvoření světa a člověka.
Odkaz na píseň
Bůh je naše radost (SV22)
Díky za toto krásné ráno
Díky za večer (SV46)
Laudato sii (SV172)
Pane, slyš náš hlas, chcem tě chválit zas
Za to, že v stromech přečtu život
Proč svítí sluníčko (BTS12)
Krásná je modrá obloha, je zázrak pod ní žít
Cílová skupina
Starší školní
Předškolní
Mladší školní
Katechetické cykly
Církevní rok
Biblický odkaz (kat)
Genesis 1,1–2,3